

12. SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

6. ÜNİTE – DENEME

www.edebiyatokulu.com

Türk Dili ve Edebiyatı Kaynak Sitesi

Michel de Montaigne, Denemeler (Essais)

- Bu eserin en önemli özelliği karşıt fikirlerden yola çıkarak doğruya ulaşmayı hedefleyen bir eserdir.
- Eserde ele alınan düşünceler kanıtlama amacı güdülmeyen okuyucuya aktarılır.
- “**bence**”, “**Benim diyeceğim şudur.**” gibi cümlelerin çok sık kullanıldığı bir eserdir.
- Denemeler adlı eserde amaç kişisel duygu ve düşüncelerle bir şeyler öğretmektir.

Deneme Türünün Özellikleri

1. İçten ve yapmacıksız bir anlatım kullanılır.
2. “**Ben**” kavramı üzerinde durulur.
3. Öğretici metin türleri içerisinde yer alır.
4. Kişisel duygu ve düşünceler kanıtlama amacı taşımadan aktarılır.
5. Denemeyi bir tür olarak ilk kez kullanan Fransız yazar Montaigne’dir.
6. Kaynağını Rönesans’la ortaya çıkan **hümanizm (insancılık)** akımından alır.
7. Aşk, sanat, ahlak, din, kültür, felsefe, siyaset, ölüm gibi her konu denemede yer alabilir.
8. Okurun düşünmesini amaçlayan bir türdür.
9. Bu tür eserler yazarın gözlem ve deneyimlerinden ortaya çıkarlar.
10. Okuyucuya estetik bir haz verme amacıyla yazılırlar.
11. **Denemelerde** ağırlıklı olarak açıklama ve tartışma anlatım biçimleri kullanılır.

Dünya Edebiyatında Deneme Türünün Önemli Yazarları

- Montaigne,
- Francis Bacon,
- Emerson,
- Andre Gide,
- Henry Miller,
- Albert Camus,
- T. S. Eliot

Michel de Montaigne (1533 – 1592)

1. Fransız edebiyatında deneme türünün kurucusu olarak kabul edilir.
2. Latince ve Yunanca öğrenen yazar felsefe ve hukuk okumuştur.
3. Fransa’da çıkan iç savaşta kralın ordusunda görev yapmıştır.
4. Sorgulamalar üzerine kurulu bir anlayışla “**Denemeler**” adlı eseri kaleme almıştır.
5. Denemeler, insan ve insana dair bütün konuları sorgulayarak okura ileten bir eserdir.
6. Montaigne, **Hümanizm** akımının getirdiği insani değerleri ön plana çıkardı.
7. “**Ben**”in dünyası olma özelliği gösteren denemelerde kendi kendisiyle konuşuyormuş gibi bir anlatım kullanılır.
8. İki cilt halinde basılan bu esere yazar daha sonra eklemeler de yapmıştır.
9. “**Denemeler (Essais)**” adlı eseri kaleme almıştır.
10. **Önemli:** Montaigne deneme için, “**Özgürce yapılan eleştiriler doğru bilginin ortaya çıkarılmasında önemlidir.**” görüşünü benimsemiştir.

Türk Edebiyatında Denemenin Gelişimi

- Deneme türü, diğer türlerde olduğu gibi edebiyatımıza **Tanzimat Dönemi**’yle birlikte girmiştir.
- Bu tür Tanzimat Dönemi’nde gazetelerde yayımlanan düşünce yazılarıyla ortaya çıkmıştır.
- Bu dönemdeki yazılar tam olarak deneme özelliği taşımazlar.
- Türk edebiyatında bu türün ilk örneklerini **Cenap Şahabettin, Ahmet Haşim ve Ahmet Rasim** gibi sanatçılar vermiştir.
- Cumhuriyet Dönemi’ne kadar fıkra, sohbet, eleştiri gibi türlerle iç içe yazılmış metinlerdir.
- Deneme türü asıl gelişimini Cumhuriyet Dönemi’yle gerçekleştirmiştir.
- Cumhuriyet Dönemi’nin deneme türündeki en önemli yazarı **Nurullah Ataç**’tır.

Türk Edebiyatında Önemli Denemeler ve Yazarları

- **Ahmet Haşim** – Bize Göre,
- **Cemil Meriç** – Bu Ülke, Mağaradakiler,
- **Nurullah Ataç** – Karalama Defteri, Günlerin Getirdiği, Sözden Söze,
- **Ahmet Hamdi Tanpınar** – Beş Şehir
- **Suut Kemal Yetkin** – Günlerin Götürdüğü,
- **Sabahattin Eyuboğlu** – Mavi ve Kara,
- **Salâh Birsal** – Boğaziçi Şingir Mingir, Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu
- **Melih Cevdet Anday** – Dilimiz Üstüne Konuşmalar,
- **Nermi Uygur** – Kurutulmuş Felsefe Bahçesi,
- **Vedat Günyol** – Çalاکalem
- **Haldun Taner** – Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil
- **Attila İlhan** – Batı'nın Deli Gömleği
- **Adalet Ağaoğlu** – Başka Karşılaşmalar
- **Nihad Sami Banarlı** – Türkçe'nin Sırları,
- **Beşir Ayvazoğlu** – Şehir Fotoğrafları

Nurullah Ataç, Karalama Defteri

- Deneme türünün önemli yazarlarından biri olan **Nurullah Ataç** "**Karalama Defteri**" adlı eserini şiirin içerik ve şekline dair değerlendirmelerini yapmak amacıyla kaleme almıştır.
- Kendine özgün fikirleriyle şiirde içeriğin ve biçimin ayrılmaz iki parça olduğunu anlatmaya çalışmıştır.
- **Karalama Defteri**, şiirle ilgili yüzyıllarca yapılan öz mü biçim mi, sorularına her ikisi de diyen bir eserdir.
- Ayrılmaz ikili olarak tanımladığı bu kavramlardan hareketle yazar bu eserde, okuyucusuna şiirle ilgili düşüncelerini kanıtlama amacı taşımadan aktarmaya çalışmıştır.

Nurullah Ataç (1898 – 1957)

1. Edebiyat dünyasında yazdığı şiirlerle tanınmaya başlamıştır. Makale ve tiyatro eleştirileri de yapan sanatçı Cumhuriyet Dönemi'nde kaleme aldığı denemeleriyle tanınmaya başladı.

2. Denemeyle ilgili görüşlerini "**Deneme, ben'in ülkesidir. Ben diyemeyen deneme yazmasın.**" ifadesiyle açıklamıştır.
3. **Öz Türkçecilik** anlayışını benimseyerek Türkçede Arapça ve Farsça hiçbir kelimenin kullanılmaması gerektiğini savunmuştur.
4. Kendine özgü bir dil ve anlatım biçimi oluşturan yazar, eserlerinde **devrik cümlelere** sıkça yer vermiştir.
5. Rus, Yunan ve Latin klasiklerinden birçok eseri Türkçeye çevirdi. Deneme ve eleştiri türünde döneminin en önemli sanatçılarından biri haline geldi.

Nurullah Ataç'ın Eserleri

- Karalama Defteri,
- Günlerin Getirdiği,
- Sözden Söze,
- Söz Arasında,
- Okuruma Mektuplar,
- Günce

Cemil Meriç, Bu Ülke

- Cumhuriyet Dönemi'nde deneme türünde yazılan en önemli eserlerden biri de **Bu Ülke** adlı eserdir. Yazar bu eserde dönemin dil ve anlatım özelliklerini kullanmıştır.
- **Yazar**, düşüncelerini açık bir şekilde ifade etmeden aktarmak istemiştir.
- Cemil Meriç, "**Düşünceler sise benzer, bir yazar düşüncelerini ne kadar gizlerse bu düşünceler o kadar değerli olur.**" diyerek deneme türüne olan bakışını da ifade etmiştir.
- **Eserde yazar**, son derece samimi ve etkili bir dille kendine özgü düşünceleri, toplumu ilgilendiren konuları farklı bakış açılarıyla okura sunmuştur.

Cemil Meriç (1916 – 1987)

1. Hatay doğumludur.
2. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yabancı Diller Okulunda okumuş Cumhuriyet Dönemi yazarlarındandır.
3. Yaşadığı göz probleminin dolayısı **35 yaşından sonra gözlerini kaybetti.**
4. Gözleri görmemesine rağmen üretmeye devam eden yazar, döneminin önemli eserlerini kaleme almıştır.

5. **Doğu ile Batı** kültürlerini eserlerinde buluşturan yazar kültürel gelenekleri son derece bağlıdır.
6. Dili kullanmada son derece başarılı olmuştur.
7. **Balzac ve Victor Hugo** gibi sanatçılardan çeviriler yaptı.

Önemli Eserleri

Bu Ülke, Umrandan Uygarlığa, Mağaradakiler, Kırk Ambar, Işık Doğudan Gelir

Oktay Akbal, Tarzan Öldü

- Günlük yaşamın sıradan gerçeklerini fikirleriyle yoğurarak aktarmaya çalışmıştır.
- Okurun düşünce dünyasını genişletmek istemiştir.
- Bu eserde dili son derece başarılı kullanmıştır.
- Bu eser sohbet havası taşımakta ve son derece samimi bir dil kullanılmaktadır.
- Anlaşılır, kısa ve açık cümleler kullanmıştır.

Oktay Akbal (1923 – 2015)

1. Türkçenin inceliklerinden ustalıkla yararlanan sanatçı İstanbul doğumludur.
2. Bir süre çeşitli memurluklarda çalışmıştır.
3. Farklı gazetelerde kitap eleştirileri, sanat yazılar ve fıkralar kaleme almıştır.
4. Denemelerden genellikle çocukluk anılarını sohbet havasında okuyucuya sunmuştur.
5. Türk edebiyatında özellikle anı ve günlük türünde başarılı eserler kaleme almıştır.

Önemli Eserleri

Hikâye: Önce Ekmekler Bozuldu, Aşksız İnsanlar, Bizans Definesi, Bulutun Rengi

Roman: Garip Sokağı, Suçumuz İnsan Olmak, İnsan Bir Ormandır, Batık Bir Gemi

Deneme: Yazarak Yaşamak, Kanatlı Sözler Uçar mı?

Anı: Şair Dostlarım, Hiroşimalar Olmasın

Günlük: Anılarda Görmek, Geçmişin Kuşları

www.edebiyatokulu.com

Türk Dili ve Edebiyatı Kaynak Sitesi

